БЮЛЕТЭНЬ

Соймавага Клюбу „Беларуская Сялянска-Работніцкая Грамада“

№ 10 | Вільня, Чацьвер 6 траўня 1926 году. | № 10

Прамова

пасла Тарашкевіча з Клюбу Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады, сказаная на паседжаньні Сойму 28. IV. 1926 г. падчас дыскусіі над т. з. провізорыем бюджэтовым (росьпіс даходаў і прыходаў за кароткі час) на месяц май — чэрвень.

Маршалак: Адчыняю паседжаньне. Голас мае п. Тарашкевіч.

Тарашкевіч: Ізноў мушу сказаць: Высокі, але пусты Сойме! Фінансавае і гаспадарчае палажэньне Польскае Рэспублікі катастрафічна. Край з неагляднай шпаркасьцю коціцца ў пропасьць. Есьць так блага, што нельга гэтага скрыць перад шырокімі масамі грамадзянства. Аднак, правячыя кругі стараюцца ніштожнымі і абманнымі фразамі ўкрыць гэтую нэндзу, гэтую страшную праўду.

Мэршалак: Пане пасол Тарашкевіч! Здаецца мне, што Вы цераз недагляд ужылі такіх слоў, дзеля гэтага не прызываю Вас да парадку.

Тарашкевіч: Гэтая палітыка правячых кругоў тлумачыцца з аднаго боку тым, што яны ня маюць адвагі сказаць праўды шырокім масам працоўных, ня маюць адвагі, бо баяцца гэнае масы, каторая ўжо даведзена да апошняе нэндзы, каторай цярпліваасьць ўжо канчаецца; баяцца яны сказаць шырокім сялянскім і работніцкім масам, што прыбліжаецца час пераломy і працоўныя масы стануць перад пытаньнем:

„або Польшча зьяўляецца колёніяй загранічнага капіталу, а працоўны народ зменіцца ў рабочае быдла капіталістычных плянтатараў, або кірунак палітыкі мусіць нарэшце узяць ў свае рукі работніцка-сялянскі ўрад, які вызваліць працоўныя масы з путаў нэндзы і вызыску і дасьць вольнасьць прыгнечаным народам. Або-або, tersium non datur. Іншае дарогі няма-ж. Аднак буржуазія не мае адвагі вявіць гэнае праўды, сьвядома ашуківае працоўныя масы, каб усыпіць іх чуткасьць, каб заламаваць іх дзейнасьць.

Другой прычынай укрываньня гэтае страшнае праўды зьяўляецца жаданьне выцягнуць ад працоўных масаў яшчэ новыя ахвяры, новыя яшчэ цяжары — гэта наступ на соцыяльныя здабычы, ведзены пад рознымі лозунгамі „канечнасьцяў дзяржаўных“. Польская буржуазія дэклямуець аб дзейным білянсе тарговым, аб добрых выніках сваіх высілкаў у кірунку паправы гаспадарчага палажэньня краю. Польская буржуазія паказвае нам табліцы са скрытна ўгрупаванымі цыфрамі і хоча ўгаварыць нас, што ўваходзім на дарогу прадукцыйнае гаспадаркі, што вывозім больш, ніж прывозім, што ў білянсе знаходзіцца вялікая надвыжка.

Гэта-ж польскі дзіцячы лепет, або звычайнае ашуства.

Ці можа такое ці іншае ўгрупаваньне лічбаў у рубрыках засланіць зіяючую пропасьц нэндзы ў краі?

Ці ўжо сяньня ня ясна кожнаму, што гэны хвалены білянс ня ёсьць праўдзівы, што ён зьяўляецца яшчэ адным доказам абядненьня краю дый толькі? У які спосаб бядняк-Польшча можа выказаць дзейны білянс тарговы, адкуль бярэцца ў Польшчы перавага вывазу над прывозам?

Справа дужа простая, тлумачыцца гэта ўсіленьнем вывазу з Польшчы сыр‘я і збожа пры адначасным паменьшаньні прывозу.

Прывоз да Польшчы паменшаў дзеля вайны мытнае з Нямеччынай, а таксама дзеля вялікіх аплатаў мытных, якія ўрад уводзіць на жаданьне польскіх капіталістаў.

Далейшай прычынай паменшаньня прывозу ёсьць агульнае абядненьне жыхарства, малая здольнасьць шырокіх масаў грамадзянства купляць што-небудзь. Проста кажучы, грамадзянства так абяднела і да такой меры страціла здольнасьць набываньня, што яе мае толькі малая частка жыхарства. Прывоз паменшаў дзеля таго, што ў краі крізыс, умярае таргоўля і промысель, што пануе нэндза. Дык адкуль-жа ўзялася перавыжка вывозу над увозам.

Гэта рабунковая гаспадарка: вываз збожа, дрэва і сыр‘я. Да якой ступені ўрад вядзе неразумную гаспадарку, як бароніць спэкуляцыю—можа доказам служыць вываз збожа.

У гэтым годзе—як ведама, ня было ўраджаю ў Канадзе і Аргентыне, якія краі побач з Расеяй зьяўляюцца галоўнымі пастаўшчыкамі збожа на сусьветныя рынкі. Расея, як Канада і Аргентына не падалі спадзяванай колькасьці збожа на рынкі, і дзеля гэтага цэна збожа на біржах паднялася. Была г. з. „добрая кан‘юктура для вывазу збожа з Польшчы. Але ў гэтым часе ўрад спаганяў налог з маемасьці і трэба адзначыць, што ад сялян і бяднейшых слаёў грамадзянства гэны налог спаганяны з цэлай суровасьцю пад націскам экзэкуціі і ліцытацыі, сфэры-ж абшарніцка капіталістычныя сабатавалі гэны налог і да сяньня яго не заплацілі і іх ня толькі не мінавалі экзэкуцыі, але ўрад прыйшоў да пераканаьня, што гэныя паны „**ня могуць заплаціць**“ і даў спакой сьцягіваньню ад іх налогу ад маемасьці. Вось гэта, як іх называе Вітас, „жаўсёдныя забракі“.

Увосені леташняга году, падчас добрай кан‘юктуры на збажовым рынку, урад спаганяў налог з маемасьці і прымушаў селяніна прадаваць збожа на налогі. Дзеля вялікае падажы збожа, цэны на яго былі вельмі нізкія. Гэнае палажэньне выкарысталі спэкулянты, выкупіўшы на вёсцы ўсё збожа. Пасьля-ж вывязлі таннае польскае збожа заграніцу, прадаючы яго з вялікім заробкам па высокіх цэнах. У выніку такое палітыкі ўраду сяньня на вёсках голад, бо-ж абрабавана селяніна з яго гадовае працы, а ў местах цэны на хлеб што раз узрастаюць.

Трэба адзначыць, што істнуе вялікая розьніца паміж цэнамі на хлеб і на муку і Польшча справаджае з-заграніцы муку, якая, ня гледзячы на кошт перавозу і мытных аплат, таньнейшая ад мукі краёвае.

Рабунковай таксама зьяўляецца палітыка лясная. Замест разумнае гаспадаркі лясной, замест пераробку лесу на тартаках і фабрыках, практыкуецца рабунковыя вырубка лясоў і за марныя грошы лес, як сыр‘е, вывозіцца заграніцу. Ужо цяпер на абшарах Заходняй Беларусі прадаюцца вучасткі лесу, якія павінны быць прададзены ў 1928 г., а на адбудову ідуць участкі ажно з 1934 г.

Калі гаворыцца аб рабунковай гаспадарцы лясной, трэ‘ ўспомніць хоць у пары словах аб гаспадарцы ў Белавежскай пушчы.

Слаўным зьяўляецца кантракт з фірмай „James Calder“, якая цалком нішчыць Белавежу, а паводле апошніх вестак адведываюць Белавежскую пушчу міністры са шведзкім і ангельскім пасламі, здаецца мне, ня дзеля паляваньня толькі, але каб сьпісаць новую ўмову, дагодную толькі для загранічных капіталістаў. Капіталісты і спэкулянты пад абслонай і са згодай ураду рабуюць Заходнюю Беларусь, вырубаючы і вывозячы Белавежскую пушчу. Капіталісты і спэкулянты зарабляюць аграмадныя працэнты, купляючы за бязцэн лес, а адначасна беларускія сяляне да сёньняшняга дня жывуць у гліняных зямлянках, дзеля таго, што ня маюць сродкаў на куплю дрэва для адбудовы зьнішчаных падчас вайны дамоў.

Палітыка ўраду прыпамінае мэтады банкрута, які сьпяшаючыся за бязцэн прадае апошняе начыньне з хаты, кіруючыся карысьцяй сёньняшнага дня, бо ня ведама, што будзе заўтра.

Гэтая ўласьне рабунковая палітыка вывозу, пры адначасным змяншэньні прывозу дае абман дзейнага тарговага білянсу. Гэта зьявішча штучнае і ўтрымацца можа на кароткі час. Вось ужо апошнія месяцы паказываюць што раз сільнейшае спаданьне. Палажэньне гэнае мусіць павялічацца што раз сільней. Аномаліяй гэтак сама ёсьць факт, што падчас узьвялічанага вывазу заграніцу запас валют у Польскім Банку што раз меншае і меншае. Ужо за месяц перад пэрыядам новага спадку злотага, выказвае загранічная прэса, што пакрыцьцё ў Польскім банку выносіць толькі 5%, а ня 30% з нечым, як гэта падае ўрад і буржуазная прэса. Талы відзім, што пры дзейным білянсе тарговым маема ўемны білянс платнічы.

Гэта яшчэ адзін доказ, што палажэньне польскае гаспадаркі катастрафічнае. Зьявішча гэтае тлумачыцца ў сфэрах капіталістычных тым, што ў гэным часе прыпадаюць тэрміны плацяжу загранічных даўгоў дзяржаўных.

Няма сумліву, што сплата ўзятых на вялікія працэнты даўгоў руйнуе скарб, але і тое ёсьць пэўным, што экспарцёры г. з. вывозячыя заграніцу капіталісты і спэкулянты, ня гледзячы на распараджэньні аб гэтым, не складаюць у Польскім Банку адтрыманых з вывазу валютаў.

Дзяржава, якая так энэргічна і няўхільна ўмее прымусіць працоўныя клясы плаціць бяз меры цяжкія налогі, зьяўляецца слабою і бязсільнаю ў стасунку да клясаў багатых.

Няўхільным вынікам паменьшаньня запасу валют у Банку Польскім, інакш кажучы, падставы, на якой апіраецца польскі злот, ёсьць спадак злотага, каторы паводле афіцыяльных даных, мае ўжо толькі пятую часьць свайго першага забесьпячэньня. У варунках, у якіх знаходзіцца капіталістычная Польшча, з палажэньня гэтага няма выхаду, яно будзе горшаць і ўжо выстаўляе свае зубы інфляцыя.

Усе надзеі буржуазна-капіталістычных кругоў абасновываліся на адтрыманьні загранічнае пазыкі. Апошнія досьледы аднак паказалі, што разьлічываць на гэта абсалютна нельга.

Тыя малыя пазыкі, якія ўдалася адтрымаць пад заставу манаполю тытунёвага і сярніковага, разам з пазыкай Діллёнаўскаю, зацягнены на такіх цяжкіхі ліхвярскіх варунках, што яны сталіся ня толькі новым цяжарам для абяднеўшага краю, але гэтак сама пераканалі, што аб далейшых пазыках думаць нельга.

Пэрспэктыва гэтая для краю, так гаспадарча ўпаўшага, як Польшча, для краю, які перайшоў нядаўна цераз пэрыяд інфляцыі, настолькі страшная, што п. Міністар Скарбу ня мае адвагі прызнацца да гэнае канечнасьці, але ў пару дзён па першым чытаньні бюджэтнага правізорыя ўносіць уставу аб урэгуляваньні абароту грашовага і ў гэтай уставе сам прапануе нішто другое, як інфлцыю, іменна друкаваньне 81 мільіонаў злотых.

Няма сумліву, што гэты ўзварот інфляцыі будзе для фінансаў Дзяржавы сьмяротным.

Беспасярэдным вынікам такога палажэньня будзе ўтрата апошняй цені незалежнасьці гаспадарчай і замена Краю ў калёнію загранічнага капіталу, у край, які будзець дастаўляць толькі сыр‘ё. П. Міністар Скарбу ня мае сьмеласьці глянуць праўдзе ў вочы і бароніцца толькі прад словам „інфляцыя“, а, як ўжо казаў, сам гэтую інфляцыю паддзержываець і сам прыходзіць з інфляцыйнымі праектамі. Трудна, бо іншага нічога зрабіць ня можа. Бо ці-ж ёсьць пры капіталістычнай гаспадарцы ў сяньняшніх польскіх варунках іншы выхад з цяперршняй сітуацыі, як інфляцыя? Бюджэту-жа з былога году замкнута з дэфіцытам 400 міліёнаў злотаў, а першыя месяцы бягучага году, так-жа выказваюць дэфіцыт. Ня прыходзіцца сумлявацца, што гэтаксама будзець і дальш, бо ўвесь цяжар дзяржаўных падаткаў ляжыць на зьбедненай ужо дарэшты працуючай клясе, а дзяржаўныя расходы ёсьць саўсім не прадуктыўныя. Львіная часьць дзяржаўных даходаў ідзець на заплату ліхвярскіх працэнтаў ад загранічных даўгоў, на войска і паліцыю. І сяньня прыйшоў Урад у Палату з жаданьнем павялічэньня яшчэ прэлімінаваных да гэтага часу даходаў на карысьць Міністэрства Вайсковых Спраў і Міністэрства Скарбу. Урад што-раз болей ламае засаду, паводле якой новыя выдаткі могуць быць робленымі ў меру таго, як на гэта ёсьць пакрыцьцё ў пазыцыях даходу. Сяньня Урад дамагаецца ад Сойму прызнаньня павялічэньня крэдытаў. А дзе ж ёсьць пакрыцьцё іх? Пакрыцця няма. Пакрыцьцё ёсьць толькі у інфляцыі. Ціж-бы Урад хацеў угаварыць у каго, што дзякуючы перанясеньню бюджэтнага году з 1-га студзена на 1-га ліпня сітуацыя фінансавая і сітуацыя бюджэтная палепшылася? Трэба спадзявацца, аднак, што даходы зменшацца primo, дзякуючы таму, што вываз збожа ў надходзячым часе ўпадзець да мінімума, secundo, з даведзенай да крайняга бядоцтва працоўнай люднасьці ніводная ўжо падатковая шруба ня выцісьнець балей даходаў, а іншых крыніцаў даходу Урад шукаць ня ўмеець і не адважываецца. І ня ўмеець заглыбіцца ў кяшэні тых, якія называюць сябе „знанымі жабракамі, а ў істоце ёсьць такімі жабракамі, якія маюць вялікія скарбы і проціў якіх трэба было-б выдаць вострую антыжабрачую ўставу. З успамінаў ужо аб падатку ад маемасьці, каторы за цану канчатковага зруйнаваньня сябе плаціла працуючая кляса, а якога не плаціла заможная кляса, сяньня нават на гэтым паседжаньні Сойму, на каторым Урад дамагаецца прызнаньня павялічаных крэдытаў, маець бы разгледжана ў апошнім чытаньні ўстава аб дапамозе для цынковага прамыслу, гэта значыць, аб падараваньні фірме Giesche на Горным Слёнску 30,000,000 належачага падатку. Прэлімінованныя праз Урад даходы маюць свае галоўныя крыніцы ў пасярэдніх падатках, г. зн. яны кладуцца ўсім цяжарам на шырокую масу найбяднейшай люднасьці ў Дзяржаве. У істоце афіцыяльна прэлімінуецца на пасярэднія падаткі каля 30% агульнай сумы даходаў. Але, разгледзеўшы старанна бюджэт, лёгка пераканацца, што далейшыя пазыцыі даходаў з гэтага самага аблажэньня толькі ўмела перагрупаваныя і ўпісаныя пад іншыя рубрыкі. Але працоўных масаў не ашукаюць гэткія штучкі і выкруты, бо гэныя масы гнуцца і ўпадаюць пад цяжарам церазмерных налогаў, крытычнасьць іх ўзрасла і ўзрастае пасьля кожнага новага урадавага праекту.

Крывава запрацованыя грошы, выдзертыя ад працоўных масаў, аддаюцца ў аграмадных сумах на войска, бо гэтага вымагае імпэрыялістычна-захватная палітыка, якой прытрымоўваецца Урад. Аграмадныя сумы ідуць на ўтрыманьне паліцыі, бо абшарніцка-буржуазны Урад вядзе барацьбу з падняволенай працоўнай клясай, з народам украінскім і беларускім, Гэная падвойная афэнзыва Ураду, вонкавая і ўнутраная, для каторай патрэба масы войска і паліцыі зьядае больш, чым палову даходаў Дзяржавы. Усе акраінныя землі, калі ня ўся Польшч, нічога не перавялічываючы, зьяўляюцца адной турмой для сялян і работнікаў, для беларускай, украінскай і літоўскай інтэлігэнцыі, працуючай над культурным адраджэньнем і грамадзкім вызваленьнем сваіх народаў.

Тайная і яўная паліцыа, як шаранча, апанавала ўвесь край, сеючы начуваны, варварскі страх і тэрор сярод жыхарства.

Бяз мала ўсё жыхарства, яго мужская палова ўнесена на гэт. зв. „listy nieprawomyślnych“ (сьпіскі западозраных), сьпіскі гэтыя вядуцца з вялізарным зужыцьцем грошаў і энэргіі, са стараньнем, годным для лепшай справы.

Ці можна гаварыць аб правапарадку і незалежных судох?

Дэфэнзыва правіць, дэфэнзыва й судзіць.

Суды зьяўляюцца мёртвай прыладай у руках дэфэнзывы. Працэс Бісьпінга паказаў усяму сьвету, асабліва-ж працоўнаму люду, што мужыка можна бяскарна замардаваць, што можна паліць бела-

рускія вёскі і за гэта атрымаць назоў нацыянальнага героя — не кажу ўжо аб бяскарнасьці. І ці хто проціў гэтага пратэстуе? То-ж Бісьпінг, які замардаваў некалькі беларускіх сялян, гэтым на судзе хваліўся і знайшоў абаронцу ў асобе пасла, які лічыць сябе дэмакратам і хрысьціанінам, — а забойцу ставіць у прыклад цнотаў грамадзянскіх і палітычных.

Хачу закрануць тут яшчэ адну справу, калі кажу аб судох, а іменна тое, што сяньняшнія суды на г. зв. Крэсах ў працэсах палітычных адбываюцца пры зачыненых дзвярох, што зьяўляецца насьмешкай з усялякага вымеру справядлівасьці.

Гэта ня ёсьць незалежныя суды, гэта ёсьць судова-дэфэнзыўныя закаморкі. А што творыцца ў праўдзівых закаморках палітычнай паліцыі? Сапраўдное пекла, сапраўдная Gehenna, дзе боль і скрыгат зубоў ня ёсьць саўсім плодам фантазыі. На кожным кроку спыняюцца ўсялякія канстытуцыйныя свабоды, de fakto саўсім натуральна, бо йдзецьаб сялянах і работніках, украінцах, жыдох, беларусах і літвінах. Усякія-ж пісаныя і няпісаныя прывілеі ёсьць для паноў і ўсялякіх падпанкаў, для абшарнікаў, для ксяндзоў і для кожнага эліганцкага пасажыта. Усялякае культурнае і грамадзкае жыцьцё, апрача таго, калі яно датычыць пануючых клясаў або іхніх падслужнікаў, ёсьць тамаванае і гвалтам і насільлем. Але Х'ена-Пястоўскія заганячы і розныя калянізатары маюць выключны манаполь на скліканьне мітінгаў, сабраньняў і закладаньне таварыстваў. Языковыя ўставы паказалі ўжо ў жыцьці ўсю сваю ману і ашуканства. Сяньня ўсе тыя, каторыя прылажылі руку да гэтага ўставу, калі хочуць быць людзьмі парадачнымі, мусяць публічна адрачыся ад іх. Яны мелі служыць нібы-то для ўхіленьня нацыянальных спрэчак і для згоднага сужыцьця Народаў.

А тымчасам зьнішчылі і загубілі дашчэнту беларускае і ўкраінскае школьніцтва.

Апухтін мог-бы паздрасьціць усьпехаў п. Грабскаму. Не здарма-ж п. Грабскі так блізка выцяраўся аб царскія сені: наўка не пайшла ў лес.

Ніякія патрэбы ў гэным палажэньні, калі маема дачыненьня з ўрадам гаспадарчай немачы, і адначасна бясстыднага гаспадарчага вызыску працоўных клясаў, бясстыднага палянізатарскага гвалту ў адносінах да падняволеных народаў — ніякія патрэбы ці дзяржаўныя ў гэным палажэньні нас абавязваць ня могуць.

Галасуем проціў бюджэтовага провізорыя.

Інтэрпэляцыя № 29

паслоў Соймавага Клюбу Беларускай Сялянска-Работніцкай грамады да п. Міністра Рэл. Выз. і публічнае Асьветы, да п. Міністра Справядлівасьці і п. Міністра Унутраных Спраў у справе катаваньня палітычнай паліцыяй вучня Беларускай Гімназіі ў Вільні Юльяна Саковіча, каб вымусіць фальшывыя паказаньні.

Варварскія мэтады польскай палітычнай паліцыі ня раз былі прадметам вострай крытыкі розных соймавых партыяў; чыненыя ею жорсткасьці выклікалі живое абурэньне шырокага цывілізованага сьвету. Прадстаўнікі ўраду з соймавай трыбуны стараліся прадставіць гэтую нячуваную практыку не як сыстэму, а як нарушэньні права, запэўніваючы, што віноўнікі гэтага будуць пакараны з поўнай строгасьцяй права,—што зло будзе выкаранена.

Тымчасам жыцьцё выкрывае ману гэтых урадовых запэўненьняў і ясна паказвае, што правакацыі і вымашаньне паказаньняў мукамі, нараз найбалесьнейшымі і спэцыяльна вышуканымі, сталіся характэрным мэтадам і рысаю польскай палітычнай паліцыі. Аднародвасьць і задзіўляючая тыповасьць „badań" палітычнай паліцыі яе ахвяраў на вялікіх абшарах усіх гэт. з. „Усходніх Крэсаў", а навет усяе дзяржавы—пераконвае, што гэтыя мэтады паліцыі не толькі толерующа цэнтральнай уладай, але папросту знаходзяць там свае натхненьне.

Бяскарныя інквізітарскія практыкі палітычнай паліцыі набіраюць што раз-то большай сьмеласьці і нахальства.

Таварыства Беларускае Школы некалькі дзён таму назад было ўзрушана паперай Дырэктарам Віленск. Беларускай Гімназіі аб скатаваньні вучня гэтае-ж гімназіі Юльяна Саковіча. Тут падаем у цэласьці пісьмо гэтага Саковіча:

„Да Пав. Пана Дырэктара Беларускае Гімназіі ў Вільні,

вучня VII кл. Юльяна Саковіча.

ПРОСЬБА.

Гэтым шчыра прашу Пав. Пана Дырэктара пазволіць мне прадоўжыць гэтагодныя Калядныя канікулы на 4 дні, г. зн. да 13 студзеня 1926 г., а то з наступных прычын: Унач з 7 на 8-га сьнежня мінулага году, як ведама Пав. Пану Дырэктару, я быў арыштаваны палітычнай паліцыяй м. Вільні пад закідам належнасьці да камуністычнай партыі Заходняй Беларусі. Ня гледзячы на тое, што ніякіх доказаў на тое, каб рабіць мне гэткія закіды, ня было, пратрымалі мяне ў Лукіскім вастрозе цэлы месяц і толькі сёньня я звольнены.

Хацеў-бы паехаць да бацькоў, якія вельмі занепакоены гэткім неспадзяваным страшным здарэньнем са мною, каб хоць трохі адпачыць пасьля перанесеньня гэтулькі маральных і фізычных цярпеньняў.

Пасьля арыштаваньня мяне, відаць, на падставе якіхсь правакацыйных абвінавачваньняў, хочучы змусіць мяне да фальшывых паказаньняў проці маіх зьверхнікаў, агэнты палітычнай паліцыі нялюдзкім спосабам зьдзекаваліся нада мною ў памяшчэньні экспозытуры пры Палітычнай Паліцыі ў Вільні пры Завальнай вул. Білі мяне па твары, потым зьнялі гамашы і гумовымі прутамі білі ў пяты. Арыштаваны быў я з прычыны абвінавачваньня мяне маім суседам С. Андрыновічам з в. Ракоўцы, Крэўскае гміны, Ашмянскага пав., якога змусілі абвінавачваць мяне агэнты палітычнай паліцыі, зьдзекваючыся нац ім таксама дзікім спосабам (як падніманьне за валасы, біцьце зялезнымі і гумовымі прутамі ў пяты і г. д.), адначасна з гэтым абяцаючы яму выпушчэньне на волю і навет грашавую нагараду ў тым выпадку, калі скажа сьледавацелю тое, што яму скажа палітычная паліцыя. Толькі пасьля трох тыдняў прабыцьця гэтага чалавека ў вастрозе на Лукішках, пасьля таго, як ён пераканаўся, што паноўна катаваны быць ня можа, а таксама мучаны ўгрызеньнем сумленьня, памянуты Андрыновіч сказаў сьледавацелю праўду, расказваючы яму аб тых муках, якія зьнёс пры палітычным „badaniu".

Усіх агэнтаў я мог-бы пазнаць і паказаць, але баюся зноў трапіць у іх лапы. Даволі таго, што ў ліку тых асоб, якія зьдзекаваліся нада мною, былі асобы у шапках студэнтаў Унівэрсытэту Сьцяпана Баторага ў Вільні".

Дня 8 студзеня 1926 г. Вільня.

(—) Ю. Саковіч.

Падчырківаем, што гэта паўтараецца ня першы раз. У мінулым годзе аднаму з вучняў гэтае гімназіі нейкаму Янэлю ў гэтай самай палітычнай паліцыі ў Вільні пры „badaniu" прабілі барабонную балонку, што было сцьверджана доктарам, і бяскарна прайшло вінавайцам з прычын, нібы толькі Дэлегату ураду ведамых, а з справядлівасьцяй і пашанай да канстытуцыі нічога супольнега ня маючых.

Падпісаныя пытаюць адпаведных Міністраў:

1) Ці ведаюць яны аб апісаных фактах?

2) Ці гатовы яны пацягнуць віноўных да судовай адказвасьці?

3) Ці склонны яны палажыць ўрэшце канец стасаваньню тэрору і правакацыі ў адносінах да ўчачайся беларускай моладзі?

Варшава 8. II. 1926 г.

Інтэрпэлянты.

Інтэрпэляцыя № 43

паслоў з Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады да п. Міністра Рэлігійных Вызн. і Публічнае Асьветы ў справе выдаленьня вучыцеля-беларуса грам. Янкі Сікоры.

У цэлым радзе папярэдніх інтэрпэляцыяў паказвалі мы на нячуваны ўціск беларускага школьніцтва. Ня гледзячы на ўпорчывыя дамаганьні беларускай людвасьці, не адчыняюцца беларускія школы, а істнуючыя яшчэ цяпер гвалтам замяняюцца двуязычнымі. Навет быў выпадак разабраньня і перанясеньня школьнага будынку ў іншую мясцовасьць. Галоўная, аднак, атака напраўлена проці беларускага вучыцельства. Усюды ведамы факт ашуканчага высыланьня значнага ліку вучыцялёў-беларусаў у акругі каранной Польшчы і недапушчаньня іх пад пагрозай звальненьня са службы — да павароту ў родную старонку. Тыя нямногія вучыцялі-беларусы, што здолелі ўтрымацца на займаных раней становішчах, папросту выкідаюцца з займаных імі мясцоў і замяняюцца вучыцялямі-палякамі. Што-раз, то новыя факты пазбаўленьня беларусаў вучыцельскіх мясцоў гавораць аб тым, што маем тут справу з сыстэматычным вішчэньнем беларускага школьніцтва. Вось яшчэ адзін факт перасьледаваньня вучыцялёў-беларусаў.

Грам. Янка Сікора згодна з загадам школьнай улады скончыў у 1921 г. давучаючыя пэдагагічныя курсы ў Кракаве, пасьля чаго працаваў, як кіраўнік школы, у в. Семяновічы, Пастаўскага пав. Пэдагагічная дзейнасьць грам. Сікоры давала як найлепшыя рэзультаты. Школьны інспэктар, кантралюючы вынікі вучэньня, нічога яму ня мог закінуць, паміма таго, што школьная ўлада склонна праз павялічваючае шкло, шукаць памылак у вучыцельскай дзейнасьці вучыцялёў-беларусаў. Дзеля гэтага трэба было знайсьці якую іншую прычыну, каб выкінуць вучыцеля-беларуса. Гэтак і сталася.

30 жніўня 1925 г. атрымаў грам. Сікора паперу ад школьнага інспэктара Дунілавіцкага пав. з дня 19. VII, 1925 г. № 5325/25 з загадам здаць кваліфікацыйны эгзамен „найпазьней 30 лістапада 1925 г. пад пагрозай звальненьня ад службы". Папера гэтая ёсьць сьвядомай і злоснай правакацыяй школьнае ўлады ў адносінах да вучыцеля-беларуса.

Грам. Сікора зьвярнуўся да інспэктара, просячы перанясьці эгзамен на працяг 1925, паклікваючыся ў сваей просьбе распараджэньнем Міністэрства Асьветы ў гэтай справе. Школьнай уладзе трэба было, аднак, у гэтым выпадку не кваліфікацыйнага эгзамену, а нібы прычыны для выдаленьня вучыцеля беларуса. Таму-то ня доўга гэтым разам чакаў грам. Сікора на адказ. Паперай з дня 3. XI. 1925 г. паведаміў яго інспэктар, што звальняе яго з 30 лістапада з вучыцельскіх абавязкаў „згодна з паперай Куратарыум О. С. В. з дня 31. X. 1925 г. № 22858/25-I". Коратка і ясна. Без усялякіх разьясьненьняў і выясьненьняў. Папросту „згодна з паперай Куратарыум". Грам. Сікора зьвярнуўся ўраз-жа да Куратарыум з просьбай аб выясьненьні, але да цяпер адказу не адтрымаў.

Доказам таго, што справа грам. Сікоры ёсьць папросту атакай, напраўленай проці беларускай школы, ёсьць яшчэ і гэткі факт. Грам. Сікора пасьля звальненьня яго з дзяржаўнай службы, зьвярнуўся да інспэктара, просячы пазволіць яму адчыніць прыватную школу ў в. Аляшкі. Адмовілі яму, матывуючы тым, што ў Аляшках адчынена ўрадовая школа. А фактычна ня толькі гэткай там ніколі ня было і няма, але ніхто ў в. навет ня ведае аб праекце адчыненьня там урадовай школы.

Дзеля гэтага падпісаныя пытаюцца п. Міністра:

1) Ці склонны ён разглядзець справу выдаленьня грам. Янкі Сікоры і выдаць адпаведны загад у справы безадкладнага прыняцьця яго на дзяржаўную службу?

2) Ці і які загад мяніцца выдаць падуладным яму школьным інстанцыям у Заходняй Беларусі, каб палажыць канец выганаваньню вучыцялёў - беларусаў?

Варшава 24 сакавіка 1926.

Інтэрпэлянты.

Інтэрпэляцыя № 46

дэпутата Мятлы з Беларускай Сялянска Работніцкай Грамады і таварышаў да п. Міністра Рэлігійных Вызн. і Публічнае Асьветы ў справе сабатажу школьнымі інспэктарамі Браслаўскага і Дзісьненскага пав. загаду Куратарыум аб увядзеньні беларускай мовы ў народных школах.

Школьная ўлада ўсіх інстанцыяў вядзе пляновую і энэргічную акцыю выкіданьня беларускае мовы са школ. Таму то надзвычайным і зьдзіўляючым фактам зьяўляецца тое, што здабыўся Віленскі кураторыум у адным выпадку на загад, замяняючы згодна з жаданьнем людвасьці — выражаным дэклярацыямі — польскія школы на двуязычныя. А іменна паперай з дня 17. X. 25 г. № 14204/25-I загадаў Кураторыум, каб у Браслаўскім пав. (даўней Дзісьненскім) у вёсках Казакі, Нова-Пагосткай гм. і Сьнегі і Сосноўцы Жодзіскай гм., а таксама ў Дзісьненскім пав. у в. Забінка, Глыбоцкай гм. замяніць істнуючыя там польскія школы на двуязычныя.

Паміма гэтага, аднак, паміма неаднакротных стараньняў вышэй памянутых вёсак не падпарадкаваліся школьныя інспэктары да гэтага загаду Кураторыум.

Ніжэй падпісаныя пытаюць п. Міністра

1) Ці склонны ён загадаць, каб ураз-жа застасавалі загад Віленскага Кураторыум з дня 17. X. 25 № 14204/25-I?

2) Ці маніцца патрэбаваць ад школьных інспэктароў Браслаўскага і Дзісьненскага пав., якія матывы схілілі іх да сабатажу памянутага загаду?

Варшава 26 сакавіка 1926 г.

Інтэрпэлянты.

Прапазыцыя № 48

паслоў з Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады і тав. у справе дазволу дробным земляробам на сеяньне тытуну для свайго карыстаньня.

Цэны на тытунёвыя тавары, якія і перад тым былі недаступны для шырокіх масаў найбяднейшай людпасьці, падняліся яшчэ больш, дзякуючы ўмове, зробленай урадам з італьянскімі капіталістамі. Пазыка, якую далі дзяржаве італьянскія капіталісты, налажыла на ўрад абавязак прывозіць з Італіі тытун і плаціць за гэты тавар больш за конкурэнцыйныя цэны, ня лічачы ўжо дарагога перавозу. А грамадныя выгады і заробкі, якія цягнуць з гэтай умовы італьянскія капіталісты, аплачваюць шырокія масы пакупшчыкаў.

Гэтае падаражэньне тытуновых тавараў страшэнна адбіваецца на шырокіх сялянскіх і работніцкіх масах, даведзеных і так да нуды безрабоціцай і падаткамі, якія перавышаюць усялякую магчымасьць іх плаціць. Тыя, што, дзякуючы многагадовай прывычцы, ня могуць адвыкнуць курыць, проста руйнуюцца, купляючы дарагі манапалёвы тытун і кураць часта галадуючы.

Вось чаму неабходным зьяўляецца выданьне адпаведнага загаду, пазваляючага пасеў тытуну для свае патрэбы ў малых сялянскіх гаспадарках. Загад гэты павінен быць выданы зараз-жа таму, што пасеў тытуновай рассады адбываецца ўжо ў пачатку красавіка, а рассаджваньне робіцца ў канцы красавіка — найпазьней у першых днёх мая.

Дзеля гэтага падаем наступную прапазыцыю:

Сойм заклікае Урад выдаць ураз-жа загад, пазваляючы дробным сельскім гаспадаркам бясплатна сеяць тытун у разьмеры 8 квадратных мэтраў на аднаго курца.

Выдавец:

Соймавы Клюб Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады.

Друкарня Н. Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.